

El somriure de Marc Aureli

Josep-Lluís Carod-Rovira

Secretari general d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC)

Quan, en plena infantesa, dels set als onze anys, Marc Aureli Vila i Comaposada acompanyà el seu pare cap a terres d'Amèrica, no podia ni sospitar que seria en aquell continent on havia de passar la meitat de la seva llarga vida. Això era el 1915 i Pau Vila, pedagog i geògraf, s'establí a Bogotà, on dirigí el Gimnasio Moderno, amb els mateixos criteris avançats que abans havia aplicat a l'Escola Horaciana de Barcelona. Marc Aureli heretà del seu pare l'amor pel país i la passió pel territori i dedicà tota la seva força intel·lectual a estudiar-ne i divulgar-ne el coneixement, amb un to amè i didàctic. Per a ell el país era, en primer lloc, Catalunya, però immediatament a tocar d'aquest, Veneçuela, on resideixen els seus quatre fills, ja veneçolans, fruit del seu matrimoni amb Josefina Planes. Aquestes dues fidelitats eren presents, dimecres passat, sobre el seu taüt, en forma de dues banderes: la veneçolana i la catalana independentista. Però també entre els assistents i en els parlaments que s'hi pronunciaren, s'hi sentien els accents dels dos països. Era, de fet, el retrat de la gran tragèdia de l'exili: famílies trencades, projectes frustrats, vides sotmeses als capricis de l'atzar, en el marc de la història dolorosa d'un país. Amb un deix de malenconia m'ho reconeixia el veterà Víctor Torres, al tanatori de les Corts, quan em deia: «Ja veus el preu de l'exili... La llengua dels meus fills és el francès i la dels del Marc Aureli, el castellà. La vida és així...»

De retorn a Catalunya començà a fer magisteri, uns estudis que ja no pogué enllestir fins a l'adveniment de la Generalitat republicana, ja que la dictadura de Primo de Rivera li ho impedí. Va ser en aquell període que s'implicà en les

primeres conspiracions independentistes de manera que, només amb 18 anys, participà, de Barcelona estant, en la xarxa de suport d'Estat Català al complot de Prats de Molló, promogut per Francesc Macià. Era aquell temps de joventut en què trenà una gran amistat amb l'estudiant andorrà Eduard Bonell, més tard advocat com ell, amb qui compartia una visió nacional, progressista i republicana de la política. El 14 d'abril del 1931, ja militant d'ERC, defensà el nou règim des del Palau de la Generalitat, en les primeres hores d'incertesa. Incorporat a la secretaria del Consell de Cultura de la Generalitat, hi féu coneixença amb personalitats destacades de la política i la cultura, sempre ben a prop de Ventura Gassol.

En esclatar la guerra, dirigit per un temps breu l'Escola d'Arts Gràfiques, fins que marxà voluntari al front, amb el Regiment Pirinenc núm. 1. En terres aragoneses actuà d'auditor de guerra i com a jutge militar en funcions hagué d'intervenir en diversos casos, procurant sempre salvar vides en una època de trasbals permanent. I féu el mateix com a oficial lletrat a la comandància militar de Barcelona o com a jutge de menors a la mateixa capital, cercant sempre la dimensió humana que batega sempre en tot conflicte. El matí del 9 de febrer de 1939 passà la frontera, al capdavant de l'Estat major de la Divisió 45 a què pertanyia. Ingressat primer al camp de concentració, a cel obert, del Voló i, més tard, a Sant Cebrià, en sortí gràcies a la intercessió de Bosch i Gimpera. Poc després partia cap a Bogotà, on residí durant quatre anys. Allà va doctorar-se en dret i dirigit l'internat del Colegio San Bartolomé, fins que féu el salt cap a Veneçuela.

Fixà la residència definitiva a Caracas, on aviat s'incorporà a la tasca universitària i s'anà especialitzant en el camp de la geografia, en el qual es convertí en una autoritat prestigiosa i respectada, a dins i a fora del país. La seva *Geografia de Venezuela*, en 24 volums, continua sent un veritable clàssic en aquell país i és el títol més destacat d'una obra realment impressionant. En el moment de la seva mort, Marc Aureli ens ha deixat un total de 83 llibres publicats i 23 opuscles. El primer va ser *La llei i el llibre* (1935) i els darrers, *Aportació a la terminologia geogràfica catalana* (1998) i *I foren els Països Catalans* (1999). A l'entremig, desenes de títols sobre Veneçuela, però també sobre la presència catalana al nou continent, com ara *Els caputxins catalans a Veneçuela*, *La Real Compañia de Comercio de Barcelona en Venezuela*, *Josep Sardà, un general català en la independència d'Amèrica* o *Intervenció catalana a Amèrica*.

El 1959 va ser nomenat delegat de la Generalitat en aquell país americà, on dugué a terme una tasca intel·lectual i política, clarament antifranquista. Hi publicà el *Dictamen referent a la sentència de mort del president de la Generalitat Lluís Companys* i *La Generalitat al llarg de la seva història*. Mort el dictador espanyol, el maig de 1978 tornava a Catalunya. Tenia ja setanta anys, una edat poc habitual per a decisions d'aquest gruix, però el desig de retrobar un país que reiniciava un procés de redreçament nacional era superior a qualsevol cosa. Els fills i els néts quedaven a Veneçuela. Ell i la muller, després de 39 anys d'exili, refeien el camí de casa. Marc Aureli Vila, en aquell moment, havia passat 43 anys de

la seva vida a Amèrica i només 27 a Catalunya... Incorporat al seu partit de sempre —ERC—, pel qual va ser diputat del 1984 al 1988, tots els companys de legislatura recorden la solidesa dels seus coneixements, manifestats particularment durant la preparació de les lleis d'ordenació territorial. Precisament, des del retorn, els seus estudis s'han centrat, bàsicament, en els municipis, les comarques, el territori, el despoblament de la Catalunya de muntanya i els desequilibris interns, col·laborant sempre amb l'Institut d'Estudis Catalans, a través de la Societat Catalana de Geografia, de la qual fou fundador.

Lligam amb la Catalunya republicana, il·lustrada i liberal de fa 70 anys, va ser sempre un home d'esperit jove i consciència rebel, des d'aquell llunyà 1908 en què nasqué al gracienc carrer de la Llibertat. Condecorat pel govern veneçolà, homenatjat per la Fundació Irla, el 1991 refusà la Creu de Sant Jordi oferta per la Generalitat, en discrepar de la inconsistència nacional de la seva política. Potser per donar-li la raó al que ell pensava, cap representant del govern de Catalunya no acudí a les seves exèquies. En el congrés del seu partit celebrat el març d'enguany a Tarragona, va ser-hi homenatjat com a únic militant dels assistents a l'acte fundacional d'ERC. Allà hi pronuncià un discurs vibrant i il·lusionador, exponent d'una mentalitat moderna i amb uns plantejaments sobre la vida i la quotidianitat clarament progressistes. Ben plantat i elegant, amb una coqueteria que resistia el pas dels anys, representava el vell honor republicà, el de la gent honesta, coherent i amb ideals. Pertanyia a aquella categoria de persones a qui res, ni ningú, no va fer doblegar l'esquena de la dignitat. Català de pedra picada, a l'espera de temps nacionals millors, s'estimava més de dur a la butxaca el carnet d'oficial de l'exèrcit republicà, que no pas el DNI convencional... Era un home positiu, amb una actitud constructiva, que sempre mirava la part bona de les coses, per més difícil que fos la situació. Persona de diàleg i de concòrdia, tractava a tothom de vós i us regalava els seus consells, les seves recomanacions, les seves consideracions, que arribaven fins a apuntar-vos un llibre determinat o un article concret. Propietari d'un sentit de l'humor envejable i d'una ironia constant que el duia a explicar acudits o fer jocs intel·ligents de paraula, sempre amb una gran seriositat, insinuava sempre un mig somriure, per sota el nas, que delatava el seu esperit sorneguer. Formava part del paisatge amb tanta naturalitat que semblava, ben mirat, que no havia de morir-se mai. Ara ho ha fet, però es mantindrà viu en la nostra memòria. Gràcies, Marc Aureli, pel temps viscut...